

Hyvinvointialueiden tarveperusteinen rahoitus

Kuntamarkkinat: Sotepela-rahoitusjärjestelmän sudenkuopat

Tuukka Holster

13.9.2023

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Alueen rahoitus perustuu palvelutarpeeseen

- THL tekee vuosittain laskelmat hyvinvointialueiden järjestämien julkisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tarpeesta (Laki hyvinvointialueiden rahoituksesta 617/2021)
 - Palvelutarpeeseen vaikuttavat erityisesti sairastavuus, demografiset ja sosioekonomiset tekijät
 - Tarvetekijät perustuvat THL:n tutkimukseen ja rahoituslain mukaan ne tarkistetaan vähintään neljän vuoden välein
- Hyvinvointialueiden rahoituksesta noin 80 % on tarveperusteista
- Rahoitukseen vaikuttaa myös erilaiset olosuhdetekijät sekä siirtymätasausjärjestelmä, joka porrastaa ja rajoittaa tarveperusteiseen rahoitukseen siirtymistä

Palvelutarpeen arviointi (1)

- Tarvetekijöistä kompensoidaan maan keskimääräistä ”hoitointensiteettiä” vastaava rahamäärä
 - Huomioidaan julkisten palveluiden tarvetta vähentäviä tekijöitä, kuten työterveyshuollon ja yksityisten palvelujen käyttö
 - Tekijöiden, joista ei haluta kompensoida, ei myöskään anneta vaikuttaa rahoitukseen. Esim.
 - Toisilla alueilla korkeampi palvelutarjonta aiemman rahoituksen vuoksi
 - Jotkut väestöryhmät käyttävät vähemmän palveluita matalamman hoitoon hakeutumisen tai pääsyn vuoksi, vaikka palvelutarve muutoin sama
- Saadaan hyvinvointialueille tasa-arvotavoitteita täyttävä, tehokkuuteen kannustava budjetointi (budjettirajoitteen pitäessä; Kortelainen ym. 2021)

Palvelutarpeen arviointi (2)

- Tarvemallinnuksessa tarkastellaan tilastollisesti henkilötasolla iän ja sukupuolen, sairauksien, sosioekonomisten muuttujien ja muiden palvelukäytölle altistavien tekijöiden yhteyttä tulevaan palvelukäyttöön
- Vastaavia malleja käytössä useissa maissa julkisen terveydenhuollon resurssiallokaatiossa ja yksityisillä markkinoilla vakuutuskaassojen riskitasauksessa
 - Kuntien valtionosuusjärjestelmään sisältyi tarvemalli ja Sipilän hallituksen kaatuneessa sote-uudistuksessa sellainen olisi ollut keskeisessä roolissa (?)

Sudenkuoppia?

1. Valtion jakaman yleiskatteellisen rahoituksen kannustinongelma: pehmeä budjettirajoite, jos valtiolle osoittautuu vaikeaksi pitää budjettikurista kiinni
2. Tarveperusteisen rahoituksen ongelma: ennaltaehkäisyyn ja kustannustehokkaaseen hoitoon ei kannusteta, kun sairauksien määrän kasvu kompensoidaan
3. Jakaantuuko tarveperusteinen rahoitus oikein?

Kommentteja & täyteainesta

1. Hyvinvointialueiden verotusoikeus auttaisi
2. Ongelma on teoreettisesti tärkeä mutta sen empiirinen merkittävyys epäselvä – tarveperusteisuutta olisi kuitenkin mahdollista vähentää kasvattamalla demografisten tarvetekijöiden painoa. Myös hyvinvointialueiden verotusoikeus auttaisi
 - Huomaa, että rahoitus sisältää nytkin asukasperusteisen osan!
3. Tarvemallin jatkuva kehitystyö ja rekisteriaineistojen laadun parantaminen keskeistä!

Kannusteperusteinen rahoitus?

- Seurataan tulos- tai prosessi-indikaattoreita ja palkitaan suhteellisen pärjäämisen perusteella
- Vaikeutena on tietää, missä määrin muutokset tuloksissa alueen toiminnasta, missä määrin ne ovat muuta vaihtelua
 - Mahdollista, että huonommin pärjääville alueille aiheutetaan kurjistumisen kierre – indikaattorien riskivakiointi nousee jälleen kriittiseksi
- Vaikeaa mitata kaikkea, mitä halutaan – saadaan sitä, mitä mitataan
 - Terveystieteiden tavoitteet ovat erittäin moniulotteisia, sosiaalihuollon tavoitteet usein kaukana tulevaisuudessa
- Kansainväliset esimerkit eivät erityisen rohkaisevia, mutta kannustinosien mahdollisuutta on silti syytä selvittää

Hallitusohjelmasta

- Nykyinen hallitus on sitoutunut tarveperusteisen rahoituksen säilyttämiseen rahoituksen perusratkaisuna ja sen tutkimusperäiseen kehittämiseen
- Hallitusohjelmassa korostetaan sitoutumista yleiskatteellisen rahoituksen budjettikuriin
- Hallitus haluaa parantaa rahoitusmallin kannustavuutta kustannushillinnän tukemiseksi
- Hallitus ei edistä hyvinvointialueiden verotusoikeutta

Lopuksi

- Rahoitusjärjestelmä on monimutkainen, tavoitteiden välistä tasapainoilua vaativa kokonaisuus. Optimaalista järjestelmää ei ole helppoa määrittää
- Nykyisen rahoitusmallin ongelmien ratkaiseminen tarveperusteisuutta vähentämällä ei tule ilmaiseksi, vaan heikentää tasa-arvoa
- Alueilla ja tuottajilla on keskeinen rooli kansallisen rekisteritietopohjan kehittämisessä